
**Віра БУРДЯК,
Руслана КЛИМ**

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ БОЛГАРІЇ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті визначено, що національна безпека – це стан суспільства і держави, за якого захищені територіальна цілісність, суверенітет і конституційно встановлений державний лад, гарантується демократичне функціонування інститутів та основні права і свободи громадян.

Встановлено, що в управлінні системою захисту національної безпеки Республіки Болгарія Народні Збори, Президент Республіки та Міністерська Рада відповідно до своєї компетенції визначають національні інтереси та пріоритети; готують і приймають нормативні акти, стратегії, концепції, доктрини, плани дій; визначають основні завдання державних органів і структур з питань безпеки, необхідні ресурси для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки, механізми їх управління та контроль за їх використанням.

Наголошено, що фундаментальним документом, відповідно до якого державні інституції здійснюють формування, планування, узгодження та контроль за реалізацією безпекової політики, є «Актуалізована стратегія національної безпеки Болгарії».

Визначено, що основними напрямками безпекової політики Болгарії є оперативна співпраця органів виконавчої влади РБ з відповідними інституціями ЄС та НАТО; проведення прозорості та реалістичної оборонної політики, заснованої на запланованих і наявних ресурсах для підтримки необхідної обороноздатності; активна участь у формуванні та реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС та загального оборонного планування НАТО; розвиток і модернізація збройних сил та національної системи кризового реагування.

Ключові слова: національна безпека, політика безпеки, органи влади, Республіка Болгарія, НАТО.

Однією із найбільш обговорюваних тем сьогодення є питання національної безпеки як динамічного стану суспільства і держави, за якого захищені територіальна цілісність, суверенітет і конституційно встановлений державний лад, гарантуються демократичне функціонування інститутів та основні права і свободи громадян.

Гібридна агресія РФ проти країн Євросоюзу і російсько-українська війна суттєво вплинули на безпеку країн Центрально-Східної Європи та надали імпульс для поглиблення діалогу й співпраці у сфері безпеки, розвитку військової та військово-технічної співпраці між країнами, розширенню цивільно-військової інфраструктури, збільшенню оборонних витрат і модернізації збройних сил, реальному вдосконаленню східного флангу НАТО. У цьому контексті цікавим є дослідження особливостей реалізації повноважень з питань безпекової політики державними інституціями Республіки Болгарія (РБ).

У Законі «Про управління та функціонування системи оборони та національної безпеки» визначено, що система захисту національної безпеки Болгарії складається з державних органів і структур, які здійснюють дипломатичну, оборонну, розвідувальну, контррозвідувальну, оперативно-розшукову, правоохоронну, охоронну діяльність¹ та здійснюють взаємодію і координацію при реалізації своєї діяльності й при виконанні конкретних завдань; співробітництво з міжнародними організаціями та іншими державними органами та організаціями, органами місцевого самоврядування, юридичними особами та громадянами.

Фундаментальними засадами управління та функціонування системи захисту національної безпеки Республіки Болгарія є дотримання Конституції, законів і міжнародних договорів; учасником яких є РБ; політичний нейтралітет; повага та гарантування прав людини та основних свобод; об'єктивність і неупередженість; співпраця з громадянами та їх організаціями; відкритість, прозорість та відповідальність у формуванні та реалізації політики захисту національної безпеки; централізоване керівництво та контроль розвідувальної діяльності; захист

¹ Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. URL: <https://www.lex.bg/en/laws/ldoc/2136588572> (дата звернення 28.11.2022).

інформації та джерел її отримання; своєчасне надання відомостей, що належать до компетенції іншого органу чи структури системи захисту національної безпеки або іншому державному органу; скоординоване здійснення заходів із забезпечення національної безпеки.

Основними напрямками безпекової політики Болгарії є оперативна співпраця органів виконавчої влади РБ з відповідними інституціями ЄС та НАТО; проведення прозорості та реалістичної оборонної політики, заснованої на запланованих і наявних ресурсах, для підтримки необхідної обороноздатності; активна участь у формуванні та реалізації спільної політики безпеки й оборони ЄС та загального оборонного планування НАТО; досягнення інтеграції сектору безпеки, у тому числі шляхом спільного використання їх можливостей; судове співробітництво в рамках ЄС у кримінальних справах; забезпечення безумовного захисту від посягань на демократичні права і свободи громадян, а також забезпечення громадського порядку та безпеки; активна протидія корупції та організованій злочинності; розвиток і модернізація збройних сил та національної системи кризового реагування тощо.

В управлінні системою захисту національної безпеки РБ Народні Збори, Президент Республіки та Міністерська Рада відповідно до своєї компетенції визначають національні інтереси та пріоритети; готують і приймають нормативні акти, стратегії, концепції, доктрини, плани дій; визначають основні завдання державних органів і структур з питань безпеки, визначають необхідні ресурси для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки, механізми їх управління та контроль за їх використанням.

Варто зауважити, що загальне керівництво системою забезпечення національної безпеки здійснює Міністерська Рада Республіки Болгарія, яка відповідно до своїх повноважень пропонує Народним Зборам проект Стратегії національної безпеки; приймає і подає Народним Зборам щорічну доповідь про стан національної безпеки; приймає рішення про проведення стратегічного огляду системи захисту національної безпеки за поданням Прем'єр-міністра; вносить Президенту Республіки подання про призначення на посади та звільнення з посад керівників Державного агентства «Національна безпека», Державного агентства «Розвід-

ка» та Служби «Військова розвідка»; приймає акти з питань управління та функціонування системи захисту національної безпеки².

Прем'єр-міністр Болгарії координує діяльність інституцій, представлених в Раді безпеки; здійснює загальне керівництво розвідувальною діяльністю; затверджує річні плани діяльності Державного агентства «Національна безпека», Державного агентства «Розвідка», Служби «Військова розвідка» та Ради безпеки; подає на розгляд Міністерської Ради проекти актів з питань управління та функціонування системи захисту національної безпеки та проект щорічної доповіді про стан національної безпеки; здійснює загальний контроль за міжнародним співробітництвом державних органів і структур з відповідними органами та структурами інших країн та міжнародних організацій.

Для підтримки виконання вищезазначених завдань при Міністерській Раді РБ створюється дорадчий і координаційний орган – Рада безпеки, яка аналізує стан системи захисту національної безпеки, готує висновки, пропонує рішення та дії щодо спроможності системи захисту національної безпеки протистояти загрозам, у тому числі врегулювати кризи; сприяє підвищенню ефективності основної діяльності державних органів і структур з питань безпеки; здійснює узгодженість та координацію по основних напрямках діяльності між державними органами і структурами; координує виконання визначених національних пріоритетів, основних цілей і завдань; піклується про забезпечення та захист мережевої й інформаційної безпеки від посягань. Окрім того, Рада безпеки координує реалізацію державними органами та структурами політики забезпечення національної безпеки; допомагає Міністерській Раді у прийнятті рішень і здійсненні повноважень з управління діяльністю щодо захисту національної безпеки та розподілу необхідних ресурсів; забезпечує взаємодію державних органів та структур при виконанні своїх завдань і діяльності; пропонує Прем'єр-міністру та Міністерській Раді конкретні заходи й завдання для обмеження ризиків, протидії загрозам, захисту національної безпеки, а також управління кризами; пропонує Міністерській Раді річні цілі

² Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. URL:<https://www.lex.bg/en/laws/ldoc/2136588572> (дата звернення 28.11.2022).

та пріоритети у сфері захисту національної безпеки, проєкт щорічної доповіді про стан національної безпеки та проєкт національної комунікаційної стратегії інформування громадян у разі криз.

Для виконання своїх функцій та завдань Рада Безпеки готує аналізи, прогнози, звіти та інші інформаційні матеріали; використовує експертні думки з різних галузей; співпрацює з державними органами й організаціями, органами місцевого самоврядування та юридичними особами, а також із спорідненими структурами з інших країн та міжнародними організаціями; в межах компетенції приймає відповідні рішення.

Державне агентство «Національна безпека» є спеціалізованим органом при Міністерській Раді Республіки Болгарія з питань реалізації політики захисту національної безпеки, яке здійснює свою діяльність на принципах дотримання Конституції, законів і міжнародних договорів, учасником яких є РБ; поваги та гарантування прав та основних свобод людини; захисту інформації та джерел її отримання; об'єктивності й неупередженості; співпраці з громадянами; політичного нейтралітету³.

Державне агентство «Національна безпека» здійснює діяльність із захисту національної безпеки від посягань, спрямованих проти національних інтересів, незалежності та суверенітету Республіки Болгарія, територіальної цілісності, основних прав і свобод громадян, демократичного функціонування держави та інститутів влади; самостійно або спільно з іншими державними органами здійснює контррозвідувальну діяльність щодо моніторингу, розкриття, протидії, запобігання та перехоплення намічених, підготовлених або здійснених посягань на національну безпеку та забезпечує контррозвідувальний захист стратегічних для країни об'єктів і заходів; реалізує інформаційно-аналітичну, прогностичну, контрольну, координаційну та методичну діяльність, що має значення для національної безпеки.

Необхідно зазначити, що фундаментальним документом, відповідно до якого державні інституції здійснюють формування, планування,

³ Закон за държавна агенция «Национална сигурност». URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135574489> (дата звернення 28.11.2022).

узгодження та контроль за реалізацією безпекової політики, є «Актуалізована стратегія національної безпеки Республіки Болгарія»⁴.

Стратегія визначає такі ключові національні інтереси РБ як гарантування прав, свобод, безпеки та добробуту громадянина, суспільства і держави; збереження суверенітету, територіальної цілісності країни та єдності нації; захист конституційного ладу та демократичних цінностей; захист населення та критичної інфраструктури на випадок криз, катастроф, аварій та інших ризиків, небезпек і загроз; збереження та розвиток національної ідентичності; подолання негативних демографічних процесів та побудова соціально-економічного середовища, що забезпечує умови для розвитку поколінь болгарських громадян, здатних гарантувати Болгарії гідне місце в Європейському Союзі та у світових політичних, економічних, фінансових і соціальних процесах.

Варто наголосити, що членство в НАТО є стратегічним вибором Болгарії та гарантією національної безпеки. РБ прагне до поглиблення політичного діалогу, приймає участь в операціях і місіях НАТО, а також у багатонаціональних проєктах та побудові спільної протиракетної оборони. Активно підтримує політику «відкритих дверей» НАТО, керуючись переконанням, що європейська та євроатлантична перспективи є найуспішнішим інструментом зміцнення міжнародної стабільності та безпеки. Так, згідно з даними, опублікованими у додатках до Щорічного звіту Генерального секретаря НАТО за 2021 рік⁵, у Болгарії було 26 тис. військовослужбовців, а витрати на оборону становили 1 млн. 282 тис. доларів або 1,62% ВВП країни. Розподіл оборонних видатків за основними категоріями свідчить, що на обладнання було виділено 15,58% від загальних витрат на оборону, на оплату праці персоналу – 63,12%, на інфраструктуру – 6,33% та інше – 14,97%.

Також Болгарія бере участь у реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС через Єдину європейську систему безпеки і оборони,

⁴ Актуалізована Стратегія за націонална сигурност на Република България. URL: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=671> (дата звернення 13.06.2022).

⁵ Щорічний звіт Генерального секретаря за 2021 рік. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_193590.htm (дата звернення 13.06.2022).

зокрема і в операціях та місіях із врегулювання криз. РБ посилює свій внесок і відповідальність у політику розширення ЄС та в межах Європейської політики сусідства дотримується збалансованого підходу до східних і південних сусідів Євросоюзу.

Зауважимо, що в сучасних умовах зовнішня та внутрішня безпека стають все більш взаємозалежними, а їхнє розмежування набуває умовного характеру. Стратегічний вплив на середовище внутрішньої безпеки Болгарії мають міжнародні фінансові, економічні та політичні процеси, енергетика, транспорт тощо. Основними напрямками внутрішньої безпекової політики РБ є фінансова та економічна безпека, політика безпеки в галузях транспорту, комунікацій, енергетики, соціального захисту, правосуддя та внутрішніх справ.

Так, наприклад, державні інституції Болгарії, які здійснюють координацію та контроль за фінансовою й економічною безпекою, забезпечують підтримку стабільності фінансової, економічної та фіскальної систем, а також моніторинг існуючих ризиків, та вживають заходи щодо мінімізації їх впливу на суспільство. Ключове значення для національної безпеки РБ у галузі транспорту має розроблення довгострокової стратегії для болгарських залізниць та підвищення якості послуг у залізничному секторі; ефективне обслуговування, модернізація та розвиток транспортної інфраструктури; залучення інвестицій, професійне управління транспортною інфраструктурою та об'єктами. Пріоритетом політики енергетичної безпеки є раціональне використання енергоресурсів, підвищення енергоефективності та сприяння енергозбереженню. Політика безпеки у галузі соціального захисту розглядається як комплекс заходів щодо забезпечення високої якості освіти, охорони здоров'я, матеріальних і духовних умов життя, зайнятості, надання соціальних допомог та подолання демографічної кризи.

Висновки

Отже, безпекова політика Республіки Болгарія є одним із ключових напрямів державної політики, метою якої є виявлення, попередження, усунення та відбиття загроз, що можуть спричинити шкоду правам і

свободам людини та громадянина, власності, інтересам суспільства й держави. Також, враховуючи гібридну російську агресію, Болгарії необхідно збільшити витрати на оборону до 2% ВВП та оновити військові ресурси, зокрема пришвидшити розвиток артилерійського забезпечення, придбання 3D-радарів, будівництво системи протиповітряної оборони, безпілотні літальні апарати, берегові ракетні системи тощо.

**Vira BURDIAC,
Ruslana KLYM**

CHARACTERISTICS OF THE IMPLEMENTATION OF POWERS BY BULGARIAN STATE INSTITUTIONS FOR SECURITY POLICY ISSUES

The article defines that national security is the state of the society and the nation in which territorial integrity, sovereignty and constitutionally established state system are protected, and democratic functioning of institutions and fundamental rights and freedoms of citizens are guaranteed.

It is established that in the management of the national security protection system of the Republic Of Bulgaria, the National Assembly, President of the Republic and the Ministerial Council, in accordance with their competences, determine national interests and priorities; prepare and adopt normative documents acts, strategies, concepts, doctrines, action plans; define the main tasks of state bodies and structures on security issues, necessary resources to implement national security measures, mechanisms for managing them and monitoring their use.

It is noted that the fundamental document, according to which state institutions carry out the formation, planning, coordination, and monitoring of the implementation of the security policy is the updated "National Security Strategy of the Republic of Bulgaria".

It is determined that the main directions of Bulgaria's security policy are operative cooperation of the executive authorities of the Republic of Belarus with the relevant authorities of EU and NATO institutions; conducting a transparent and realistic defense policy based on planned and available resources to support necessary defense capability; active participation in

the formation and implementation of the EU common security and defense policy and the common NATO defense policy planning; development and modernization of the armed forces and the national crisis response systems.

Keywords: *national security, security policy, state authorities, Republic of Bulgaria, NATO.*

Список джерел

1. Актуалізована Стратегія за національна сигурност на Република България. URL: <https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=671> (дата звернення 13.06.2022).
2. Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. URL: <https://www.lex.bg/en/laws/ldoc/2136588572> (дата звернення 28.11.2022).
3. Закон за държавна агенция «Национална сигурност». URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135574489> (дата звернення 28.11.2022).
4. Щорічний звіт Генерального секретаря за 2021 рік. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_193590.htm (дата звернення 13.06.2022).